

BOLDIZSÁR ILDIKÓ

A teremtő képzelet szerepe a népmesékben

A világ megismerésének sokféle módja van, s ezek közé tartozik az is, amelyet a népmesék évszázadok óta kínálnak nekünk. A meséken keresztül érvényes tudás birtokába lehet jutni – többek között – azzal kapcsolatban, hogy miként épül fel és hogyan működik a világ; milyen emberi és állati mintázatokkal lehet találkozni benne; hogyan lehet boldogulni segítőtársak nélkül; s ha ez mégsem megy, hogyan lehet szert tenni egy „igazi” segítőre; mi dolgunk van a bennünket veszélyeztető gonosz és ellenséges hatalmakkal, és hogyan lehet elgondolni, sőt megtenni valamit, amiről mindenki azt állítja: lehetetlen. A mesék által közvetített tudást még akkor is érvényesnek tekinthetjük, ha a racionális gondolkodás vagy a természettudományos igényesség megkérdőjelezi azokat a mesei magyarázatokat, melyek szerint – hogy csak egyet-kettőt említsek a sok közül – a gombák Szent Péter eldobált lángosaiából keletkeztek, a teknősbéka meg egy fősvény aszszony irigysége nyomán terjedt el a világban. Mindenki tudja, hogy ez bizonyára nem így volt, mégis újra meg újra elbűvöl bennünket az a lehetőség, hogy akár így is lehetett volna: *a lehetetlen bármikor lehetségessé válhat.*

Mesekutatóként három évtizede vizsgálom a népmesékben rejlő tanításokat, melyek mostanra rendszerré álltak össze bennem. A megközelítőleg 2300 európai mesetípus szisztematikus vizsgálata egyértelművé tette számomra, hogy szinte mindegyik mesetípus más-más aspektusból vizsgálja egy-egy jelenség, emberi viselkedés vagy élethelyzet okait és következményeit. A mesékben a létezés minden fizikai, lelki és szellemi formájára találunk példákat. Ezekre a hagyományban hosszú időn át megőrzött mintákra akkor is bátran lehet támaszkodni, ha az ember egyszerűen „csak” boldog akar lenni, és akkor is, ha élete értelmét kutatja, vagy valamilyen oknál fogva határhelyzetbe, válságba kerül. Az európai mesekincs felöleli az emberi élet valamennyi fontos pillanatát, de a tudáselemekkel vagy életbölcsesekkel való találkozás még nem ad kellő magyarázatot arra a kérdésre, hogy vajon miért ejtenek rabul bennünket a mesék, s miért hisszük el újra meg újra, hogy mi is képesek lennénk úgy élni, mint a mesék hősei. Még az sem kielégítő magyarázat az „elbűvölődésre”, hogy a komplex tudásanyag átadása mellett a meséknek mágikus, azaz tudatmódosító, gondolkodást átformáló hatásuk is van, és – valamiféle rejtélyes oknál fogva – utánzásra készítetnek. Valóban a „lehetőséges” kódját nyitják meg az emberben: még a lehetetlennek tűnő dolgok is elérhető közelségbe kerülhetnek egy mese hatására. Amikor e „rejtélyes okot” kutatva az Európán kívüli mesekincset is bevontam a vizsgálódásba, egészen új értelmezési lehetőségek nyíltak meg számomra a lehetséges megnyitásával kapcsolatban.

Terjedelmi okokból nincs arra mód, hogy valamennyi Európán kívüli meserégiót bemutassam, de alaptételnek tekintem a folklorisztikai kutatások ama meg-

állapítását, mely szerint minden meserégióban sajátos műfaji, stílusbeli és hagyományozásbeli rendszerek alakultak ki, s ezek alapján jól elkülöníthető egymástól az európai, az észak-amerikai indián, a közép- és dél-amerikai, az óceániai, az indonéz-indokínai, a távol-keleti, valamint az afrikai meserégió. A jól megragadható különbségek kutatása nagyon izgalmas témát kínál, de számomra mégsem az a legérdekesebb kérdés, hogy miben különböznek egymástól a meserégiók meséi, hanem az, mi a közös bennük? Van-e a meséknek egy olyan állandó, tértől és időtől független, mindig és mindenhol meglévő összetevője, amire azt mondhatjuk, hogy nélküle nem mese a mese? Végső soron mi teszi a mesét mesévé a szerkezet, a mesemotívumok, a típusok és a hősök meglévő hasonlatosságán túl?

A kutatás kezdetekor elsősorban az áthagyományozott tudást vizsgáltam meg ebből a szempontból. Arra a megállapításra jutottam, hogy bár minden meserégióban vannak az egyetemes emberi értékekre vonatkozó tanítások, egyetlen mesekincs sem értelmezhető a maga mélységében az alapjául szolgáló hit- és hiedelemrendszer, vagyis a világnépek megértése nélkül. Ami azonban vitán felül közös minden meserégióban, az maga a módszer: a tanítások minden esetben történeteken keresztül hagyományozódtak tovább. A mesemondók a világ minden táján tulajdonképpen az előző generációk megőrzött történeteit adták át. Minden kultúra tud arról, hogy történeteken keresztül sokkal könnyebb beszélni a körülöttünk lévő dolgokról, sőt önmagunkról; ráadásul valaminek a megértése, befogadása is sokkal könnyebb, ha nem száraz ismeretek formájában, hanem egy történeten keresztül hallunk róla először. Valamennyi iskolai tantárgyat át lehet alakítani a képek nyelvére, még a fizika, a kémia és a matematika is alkalmas arra, hogy történetekbe ágyazva ismerjük meg alapvető törvényeiket. Ez a lehetőség sajnos manapság nincs kellően kiaknázva az intézményesített nevelés keretein belül. Pedig mára tudományosan bizonyított tény, hogy az ember genetikailag kódolt történetéhséggel születik, ami azt jelenti, hogy folyamatosan szüksége van történetek hallására és mondására. *Narrare necesse est – mesélni muszáj* – állítja Odo Marquard francia filozófus, aki szerint „aki lemond a mesélésről, az lemond történeteiről, aki lemond történeteiről, az önmagáról mond le”.¹ Persze a történetek formájában átadott tudás csak akkor számít megbízható bölcséleti anyagnak, ha hiteles ember szájából hangzik el. Másfél évezredes példa erre a Pancsatantra, a legősibb mesegyűjtemény, amelynek minden sora – legalábbis ezt tartja a hagyomány – három nehéz fejű ifjú okítása érdekében jött létre.

Mesekutatóként az egyik legérdekesebb felismerés az volt számomra, hogy bár mindenütt használják a történeteket tudásátadásra, régióként eltérő, hogy miként. Példának okáért míg az európai mesék fokozatosan kibontott képekkel vezetik a mese hallgatóját saját belső valósága felé, addig az imént említett Pancsatantrában ez közvetlenebb módon zajlik: a mesék alapja nem a kibontott

¹ MARQUARD, ODO: *Narrare necesse est*. In: Uő: *Az egyetemes történelem és más mesék*. Ford.: Mesterházi Miklós. Budapest, Atlantisz, 2001, 389.

kép, hanem a meséket átjáró vagy lezáró szentencia-sorozat, amely egyértelműen összefoglalja, megfogalmazza, hogy miről szól voltaképp a történet. A Pancsatantra hallgatójának nincs szüksége arra, hogy hosszas meseértelmezésekbe bocsátkozzon, úgymond megfejtse a mese üzenetét és igazságát, mert mindez egyértelműen kiderül számára, de ha valamilyen oknál fogva ez mégsem következne be, a biztonság kedvéért a végén még frappáns összegzést is kap. Így nem kell koncentrálnia a racionális megértésre, nem kell megdolgoznia az erkölcsi és egyetemes igazságok kibontásáért, dekódolásáért. Az európai mese hallgatóival ellentétben a mese megértése érdekében nem kell elemeire bontania a képet, nem kell elkülönítenie az egyes részeket, mivel pusztán a történet életre kelti benne azt a képességet, amellyel teljes egészében érzékeli a hallottakat. Nyugodtan hagyatkozhat érzékszerveire, a látáshoz, ízeleléshez, szagláshoz és tapintáshoz kapcsolódó érzéki tapasztalataira, valamint képzeletére, amely lehetővé teszi számára, hogy a benne lévő passzív energiák működésbe lépjenek. Ennek a folyamatnak a megértése irányította a figyelmemet arra, hogy közelebbről szemügyre vegyem a keleti mesék történetalkotási technikáit, amelyek az előbbi sajátosságok révén többet tudnak nyújtani egyszerű tudásközvetítésnél. Mert hiába áll rendelkezésünkre az a lehetőség, hogy a meséket egyfajta tükörként, viszonyítási alapként, „mérceként” kezeljük, végső soron minden mesehallgató maga dönt arról, hogy milyen formában kapcsolódik a hallott történethez: érvényes igazságnak tartja, és elgondolkodik rajta, vagy elutasítja, és ragaszkodik ahhoz, hogy a teknősbékák éppúgy az evolúció folyamán alakultak ki, mint a fősvény asszonyok. Akár érvényes igazságnak tartjuk a mesét, akár nem, a mesehallgatás során ez nem befolyásolja a vele való kapcsolatunkat. Vagyis kell lenni még valaminek, ami a mesékbe kódolt tanítások, üzenetek igazságtartalmán és saját életünkre való vonatkoztatásán túl mindig, minden egyes mesehallgatásban létrejön, mégpedig úgy, hogy lehetetlen befolyásolni irányát, mélységét és időtartamát. Ez a „valami” pedig véleményem szerint nem más, mint a teremtő képzelet aktivizálódása.

Aki látott már mesehallgató gyerekeket és felnőtteket, annak számára feledhetetlen élmény, hogy a mese hallgatói egyfajta révületben élik át a hallgatott meséket, a legkevésbé sem lehet azt mondani róluk, hogy éppen intellektuális módon dolgoznak a hallottakkal. A fenti példánál maradva, valószínűleg nem azon merengnek, hogy vajon igaz-e a mese állítása a gombák és a teknősbékák keletkezéséről, hanem épp annak bizonyosságában vannak, hogy ez csakis úgy történhetett, ahogy a mesemondó mondja. Ez az állapot, amit *történethallgatási transz*nak nevezünk, minden olyan helyzetben létrejön, ahol élőszóval mesélnek. A történethallgatási transz jelentése: „történetek hallgatása közben kialakult intenzív fókuszált figyelem”, ami különbözik minden más figyelemtől. A történethallgatási transzban lévő emberek nyugodtak, éberek, fizikailag mozdulatlanok, ugyanakkor mentálisan aktívak, erősen koncentráltak, figyelmük befelé, önmagukra irányul, miközben kapcsolatot tartanak a mesemondóval és a történettel is. Leírható ez az állapot a jobb és bal agyfélteke működésével is, mégpedig úgy,

hogy ilyenkor mindkét agyfélteke működik, sőt egyensúlyban van. Véleményem szerint ezt az állapotot a teremtő képzelet aktiválódása és működése idézi elő.

De mi az a teremtő képzelet? Olyan érvényes létezési és gondolkodási mód, amely mára szinte teljesen feledésbe merült. Az elme racionális tudásával elmentében olyan tudás, amely képeken alapul, s az érzéktudatosság, intuíció az alapja. Tulajdonképpen egyfajta tudatállapot, amely összekapcsolja az értelmet az érzékeléssel, a gondolatot az érzéssel. Jacques Maritain francia filozófus szerint a teremtő képzelet nem más, mint „a dolgok belső léte és az emberi én belső léte közötti interkommunikáció”.² Minden mese őrzi annak a kornak az emlékét, amikor az ember nemcsak megérteni akarta mindazt, amit látott, hallott, érzékelt és tapasztalt, hanem a dolgok megkérdőjelezése, felülbírálása nélkül benne élt mindebben, mert ebből táplálkozott, ez volt saját természetes erőforrása. Úgy volt jelen a világban, hogy javára szolgált minden, ami körülvette, és ő is javára volt mindennek. Nem megfajtott üzenetként, „szimbólumokként” vagy jeleként érzékelt a világot, hanem teljes egységben létezett vele. Minden történésnek értelme és jelentősége volt a számára, és mivel valóban egy nagy egész részeként érzékelt magát, kellő tisztelettel bánt a nagy egész többi részével: szent volt a föld, szent volt a tűz, szent volt a levegő, az evés, a növények, a fák, az állatok, és szent volt maga az ember is. Ezt az „egységben levést” természetesen a magyar népmesék motívumai is őrzik. Azok a mesehősök boldogulnak legkönnyebben útjuk során, akik nem választják külön magukat a világtól. Sem az élőlényektől, sem a tárgyaktól. Csak az a mesehős érti meg a sánta róka, a szárnyaszegett madár, a partra vetett hal beszédét, aki nem különbözőként, pláne nem följebbvalóként érzékeli önmagát tőlük. A varázssapka, a láthatatlanná tévő köpönyeg, a mindentjáró malmocska vagy az üssed-üssed botocska ugyanezen az elven működik: nincs különbség köztük és a hős között. Maritainre visszatérve: a hős azért tudja ezeket használni, mert képes kommunikálni saját belső léte és az útjába kerülő tárgyak, állatok, személyek belső léte között. S ha ez így van, akkor maga a mesehős is a „teremtő képzelet technikáját” alkalmazva jut el a győzelemig, azaz saját életének kiteljesítéséig.

A teremtő képzelet működésbe lépése teszi lehetővé azt is, hogy a mesék archaikus, legősibb motívumai a maguk teljességében (egységében) keljenek életre, mégpedig három szinten. Itt most két példát szeretnék bemutatni: a táltsos paripa és az égig érő fa motívumát. A táltsos paripa mesei motívuma úgy lesz valóság-gá a teremtő képzelet segítségével, hogy egyrészt látunk egy lovat a maga testi valójában, másrészt érzékeljük a bennünk lévő erőközpont megvalósulásaként, harmadrészt pedig érzékeljük úgy is, mint azt a segítőt, aki a gondolatnál is sebesebben közlekedik, és elvisz bennünket arra a helyre, ahol terveink realizálódhatnak. Az égig érő fa is hasonló hármasságban érzékelhető. Az archaikus ember

² MARITAIN, JACQUES: *Creative Intuition in Art and Poetry*. New York, Meridian Books, 1954, 3–4. fejezet.

még tudott az égig érő fán elhelyezett hét égi rétegről, s arról is, hogy minden egyes rétegnek más képe és lakója van, miként azt is tudta, hogy az égig érő fa egyrészt valóságos, látható fa, másrészt az a fa, amely az ő életét is jelképezi saját pszichéjében, harmadrészt pedig az, amelyik egyre feljebb és feljebb vezet az égi tudás birtoklásához vezető úton. Az, hogy így tudta érzékelni a világot, azt is jelentette, hogy számára a világ egyszerre volt tárgyi, pszichés és spirituális. Amikor mesét hallgatunk, ugyanezt az egységet (rendet) éljük át a teremtő képzelet segítségével. Véleményem szerint a gyerekeket is ez köti a mesékhez, vagyis ők nem tartalmi okok miatt kapcsolódnak elsősorban a hallottakhoz, hanem azért, mert az ő esetükben még nincsenek akadályok a teremtő képzelet működése előtt, könnyedén közlekednek saját belső létük és a dolgok belső léte között. Így találkozik össze a mesehősök teremtő képzelete a mesehallgatók, sőt a mesemondó teremtő képzetével.

Voltaképpen mi történik mesemondás közben? Mi történik az imént látott képeken? Hogyan működik ez a bizonyos teremtő képzelet?

Amikor egyedül olvasunk egy mesét, például a csillagszemű juhászról, a Világszép Nádszálkisasszonyról vagy a halhatatlanságra vágyó királyfiról, egy történetet olvasunk életről, halálról, halálfélelelről, szerelemről, boldogságról, megpróbáltatásokról, kitartásról, küzdelmekről, és bár a történet nem velünk esett meg, minden ismerősnek tűnik benne. Rájövünk, hogy nem vagyunk egyedül félelmeinkkel, kétségeinkkel, boldogság utáni vágyunkkal, mert mindaz, ami az életünk során velünk történik, megtörtént már másokkal is, és ebből a „megtörténésből” egyszer, valamikor régen, mese is született. Ez az egyik oka annak, hogy meseolvasás közben enyhül vagy akár megszűnik a magányérzet és felfrissül a lélek, mert visszatál olyan forráshoz, amelyből az életerő fakad, amikor az ember elveszíteni látszik életkedvét, életenergiáit. Már ebben az egyedülolvasásban is megtörténik az, hogy a mesével kapcsolatba kerülő ember akarva-akaratlanul rákapcsolódik arra az ősi tudásra, amely generációk sorát védte, őrizte, táplálta és megtartotta, s ezáltal ő is védve, őrizve és táplálva lesz.

Amikor ketten üldögélnek együtt, és az egyikőjük mesél, a másik pedig hallgatja, már sokkal több minden történik. Ha ez az együttmesélés szülő és gyerek között zajlik, akkor a szülő elsősorban biztonságot teremt a gyerekeknek, erősíti a kettejük közötti meghittséget, és mesemondás közben hozzásegíti őt a nyugalomhoz, elvezeti belső középpontjához (miközben ő maga is ott van, ugyanis mesemondás közben is egyensúlyi helyzetben tartózkodik az ember). Minden elmondott és meghallgatott mese a jóra való képességet táplálja bennünk, és a teremtő képzelet segítségével a természetes erőforrásainkhoz vezet vissza. „A történet edzőterem a szívnek, ahol erősödhet az empátia, a kreativitás és a világosság”³ – tartja Laura Simms amerikai mesemondó, aki szerint mesét mondani azért is jó,

³ SIMMS, LAURA: Hogyan gondolkodjunk mesemondóként? Hasznos tanácsok történetek meséléséhez. In: KORBAI HAJNAL (Szerk.): *Az aranytök. Terápiás történetek és mesék traumát átélő gyerekeknek.* Budapest, L'Harmattan, 2010, 138.

mert a szunnyadó életenergiák felélednek, megerősödnek, működésbe lépnek. A mese képei ugyanis át tudnak hatolni a reménytelenségen és életuntságon, sőt a történetek helyreállítják a belső nyugalmat is.

Amikor családok ülnek össze mesélni, a családtagok leginkább „igaz történeteket” mesélnek egymásnak. A történetmesélés mindig is arra szolgált, hogy összehozza az embereket, megmozgassa a képzelőerőt, táplálja a bölcsességet és az együttérzést a történet hallgatóiban. A családi meséknek valóságteremtő erejük van: az én emlékezetem részévé válik családtagjaim emlékezete, sokszor már nem is tudom, hogy csak meséltek nekem valamit, vagy én is átéltem mindazt, amit hallottam. A családi történetek („igaz mesék”) abban is segítik a családtagokat, hogy együtt legyenek vér szerinti őseikkel, valamint abban, hogy a hallott történetek segítségével, elődeik mintáján keresztül megalkossák saját élettörténetüket. Ugyanakkor a családi történetmesélés arra is kiváló alkalom, hogy olyasmit is megtudjunk családtagjainkról, amit máshol és máshogyan sosem tudnánk meg. Történethallgatás során ugyanis egy olyan síkon érzékeljük a történet elmondóját, amilyen talán még sosem, hiszen nem a hétköznapi tudatunkkal tekintünk rá, hanem egy másik aspektusból. Így sok mindent megtudhatunk róla, ami egy szimpla beszélgetés során nem tárul fel.

Az elmúlt években sok tapasztalatot szereztem azzal kapcsolatban, hogy mi történik akkor, amikor egymást nem ismerő felnőttek ülnek le mesét hallgatni. Rendkívüli gyorsasággal teremtődik közösség az addig egymást nem ismerő felnőttek között, pusztán azon ok miatt, hogy mindannyian ugyanabba a lehetőségmezőbe lépnek be a hallott mesén keresztül, méghozzá ugyanabban a tudatállapotban. Mesehallgatás során közös lesz a gond, a bánat, az öröm, a probléma. Megszűnnek a faji, nemi és generációs ellentétek, mindenki ugyanazt a mesei törvényt ismeri el igaznak, amelyet hall és átél. Luzsi Margó mesemondó az egri börtönbe jár meséket mondani, és hasonló tapasztalatokról számol be. A börtön farkastörvényei felfüggesztődnek a mesehallgatás idejére, mindenki egyenrangú lesz, a történet aktív részese, s ennek az egyenrangúságnak ráadásul hosszantartó hatása van, akár napokon keresztül sincsenek fegyelmi problémák a fogvatartottak körében. A közös bölcsességforrás gyorsan egymásra hangolja a csoporttagokat. Gyerekfoglalkozásokon is megtörténik, hogy néhány perc alatt harmonizálni lehet a sokféle helyről, sokféle érzelmi és értelmi háttérrel érkező gyerekeket. Vannak már olyan iskolák, ahol épp emiatt egyes osztályokban a tanítás mesemondással kezdődik. A mesét mondó pedagógusok állítják, hogy a nap elején elmondott mese azonos hullámhosszra állítja az osztályt, ezáltal sokkal könnyebb velük dolgozni a nap folyamán.

Amikor egy nagyobb közösség, például a falu vagy a törzs népe jött össze mesét hallgatni, a mese volt az embereket összekötő közös nyelv. Ekkor a közösségben nemcsak a vér szerinti őseivel van együtt az ember, hanem a nem vér szerinti-ekkel is, mert olyan közösség teremtődik, amelyben mindenki valamilyen módon (aktívan vagy passzívan) birtokosa a hagyománynak. A közösség tagjai kapcsoló-

dási mintákat kapnak az őseiktől, ugyanis a meséken keresztül megmutatkoznak az adott nép szellemi gyökerei, kulturális értékei és erkölcsi szabályai is.

A vizsgálódásból nem hagyhatjuk ki a mesemondót sem. Vajon ő kivel vagy kikkel van együtt mesemondás közben? Mivel magam is sokat mesélek, tapasztalatlából tudom, hogy a világ valamennyi volt és leendő, ma is élő mesemondójával találkozom minden mesemondásban. A mesemondó az évszázadok alatt összegyűlt tudás és tapasztalat őrzője, védelmezője és közvetítője: ő felel az átadott tudás minőségéért, az információkért, ő tudja megteremteni a jobb és bal agyfélteke egyensúlyát, ő felel a belső képek megszületéséért, ő hozza működésbe a teremtő képzeletet, és az ő felelőssége a mesetípusok közötti választás: miért éppen azt a mesét választja, és miért éppen akkor? A mesemondó az archaikus közösségekben a tudattalan képviselője volt, aki folyamatos és közvetlen kapcsolatban állt a mese hallgatóival mesemondás közben, s a mesét a hallgatók aktuális állapotához igazította úgy, hogy közben hű maradt a mese eredeti üzenetéhez, nem hagyott ki egyetlen lényeges elemet sem. Ha a meséből valami lényeges elem, motívum, mondat kimarad, vagy a mese szerkezete nincs rendben, akkor a rend helyett káosz keletkezik. A régi mesemondó mindig az adott helyzethez, szituációhoz választott mesét. Más történetet mondott, ha munkára akart serkenteni, mást, ha lecsönDESítés vagy szórakoztatás volt a célja. Ha a közösség erkölcsi vétségeit akarta pellengérré állítani, a legendamesék vagy a tréfás mesék közül választott; ha vigasztalni akart és reményt adni, a varázsmesék hőseit hívta maga mellé. Grúziában az adófizetés terhe alól is meg lehetett szabadulni mesemondással, aki a legszebb meséket mondta, annak nem kellett adót fizetnie. Richard Viidalepp észt néprajzkutató pedig arról számol be, hogy a balti népek egyes csoportjainál a mesélés nemcsak az emberek mindennapi életében kapott jelentős szerepet, a mesének mágikus erőt tulajdonítottak a termelés szempontjából is.⁴ Azt tartották, hogy ha az alkonyi pihenő idején vagy karácsony előtt sokat mesélnek, ez kedvező hatással van a fiatal állatok fejlődésére, a „halottak emlékezetének idején” mondott mesék pedig elősegítik, hogy tarka bárányok és borjak szülessenek. Más népek is hittek abban, hogy a meséknek mágikus ereje van: a vetés gyorsabban nő, ha mesélnek neki, a vándorok mesemondással hamarabb kapnak szállást, a koldus könnyebben jut napi betevőjéhez, a boltos mesékkal édesgetheti magához a vevőket, s egy mese a vitás kérdéseknél is perdöntő lehet.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a mesékben az egyik legalapvetőbb közös vonás nem a struktúrában és a motívumkincsben rejlik, hanem abban a tudatállapotban, amelyet a mese megteremt, pusztán azáltal, hogy mondódik. Ilyenkor a passzív energiáink lépnek működésbe, telítődnek meg étellel, még hozzá azzal a céllal, hogy megerősítsék a mese hallgatóiban a létezésre való képességet. A mese nyelv-

⁴ VIIDALEPP, RICHARD: A mesélők és a mesemondás körülményei az észteknél. = *Ethnographia* LXXX. 1969. 447–460.

http://apps.arcanum.hu/app/ethnografia/view/Ethnografia_1969_080/?pg=462&layout=s (Letöltve: 2016. május 4.)

vezetében egy olyan kódrendszer rejlik, amely az élet teljességéhez kapcsol. A magyar népmese szerint például minden körülöttünk lévő dolog lélekkel rendelkezik, legyen az kő, fa, fű, virág, folyó, ember, állat vagy természetfölötti lény. Ez azt jelenti, hogy amennyiben az ember kapcsolódási pontokat keres, megtalálhatja mindenütt, mert a lélek mindenütt jelen van. A mese a kapcsolódási technikákat tanítja meg, az étellel való párbeszédhez szolgál mintául. S bár ez a párbeszéd sokféleképpen történhet, a lényeg az, hogy mindent a maga nyelvén kell megszólítani, egy közös pontot mindig lehet találni a megszólított és a megszólító között. Ez pedig pontosan abban a metszéspontban van, ahol „a dolgok belső léte és az emberi én belső léte” összetalálkozik. Vagyis a teremtő képzelet végtelen terében.

IRODALOM

- BERZE NAGY JÁNOS: *Égig érő fa*. Pécs, TIT Baranya megyei Szervezete, 1958.
- BICZÓ GÁBOR: A mese hermeneutikája. In: BÁLINT PÉTER (Szerk.): *Közelítések a meséhez*. Debrecen, Didakt Kiadó, 2003, 9–33.
- BÓDIS ZOLTÁN: Mese és szakrális kommunikáció. In: BÁLINT PÉTER (Szerk.): *A meseszöveg változatai*. Debrecen, Didakt Kiadó, 2003, 137–160.
- GRIFFITHS, BEDE: *Kelet és Nyugat házassága*. Ford. Pál Dániel – Holló Imola. Budapest, Filosz Kiadó, 2006.
- KORBAI HAJNAL (Szerk.): *Az aranytök. Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek*. Budapest, L'Harmattan, 2010.
- : (Szerk.): *Lotilko szárnyai*. Budapest, L'Harmattan, 2010.
- PROPP, VLAGYIMIR JAKOVLEVICS: *A varázsmese történeti gyökerei*. Ford. Istvánovits Márton. Budapest, L'Harmattan, 1995.
- VOIGT VILMOS: A mese felfedezése. A szaktudományos mesekutatás eredményei. A mese elterjedése és területi típusai. A mese történetének kezdetei. A magyar népmese műfajai. In: Úó (Szerk.): *A magyar folklór*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998, 221–231, 242–245.